

อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ

เปิดม่านพิธีกรรม
เผยวัฒนธรรมความเชื่อเหนือคำบรรยาย

องค์ บรรจุน

อุษาคนเณย์ ที่(เคย)ลับ

อุษาคเนย์ ที่(เคย)ลับ

องค์ บรรจุน

ราคา 420 บาท

สำนักพิมพ์สุลปะ

อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ • องค์ บรรจุน

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2568

ราคา 420 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

องค์ บรรจุน. อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 336 หน้า.

1. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้-ประวัติศาสตร์. 2. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้-ความเป็นอยู่และประเพณี. I. ชื่อเรื่อง.

959

ISBN 978-974-02-1976-7

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ้เงว, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ • รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภณ, หทัยชนก ชิวโมกข์
บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธารธรรม • บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปิยวัฒน์ สีแดงสูง • บรรณาธิการเล่ม : พิรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ

นักศึกษานี้กองาน : พิษขารกร ปราบสกุล • พิสูจน์อักษร : เต็มจิต ชั่วระยะกุล

ศิลปกรรม : กชกร จิระพันธุ์ • ออกแบบปก : จิรัชยา แซ่ใจ

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ปราศศทิพย์ พงศ์เจตน์พงศ์, สมิต ชินดำ, โบนิสา ศรีสิงห์, อรจิรา ว่องรัตนไพศาล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannarueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

matichonbook @matichonbook

@matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสั่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com Matichon Premium Print

สารบัญ

อุษาคเนย์กั(เคย)ลับ

คำนำผู้เขียน	(7)
1 พิธีกรรมไกวเปลกล่อมศพ	3
2 ปราสาทตั้งศพมอญ ลูกหนู ชนชั้นสูง และเกมแข่งขัน	19
3 ฝนตก ตะไคร้ แม่หม้าย และสาวพรหมจรรย์	41
4 ผีเรือนผู้กำกับชีวิตคนบนเรือน	55
5 ตีวงอะโลก อาณาเขต ความหมาย และพิธีกรรมเขมร	75
6 พระอินทร์ที่ถูกทำให้เป็นหัวหน้านัดพม่า และเทพทันใจของคนไทย	101
7 จระเข้ จะเข้ ดนตรี และบุชายัญ	117
8 แม่น้ำโขง พิธีป่า และปลาบึกจำศีล	135
9 สิงคโปร์ เมอร์ไลออน มาสคอต และแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยว	151
10 วัฒนธรรมการประท้วงตัดนิ้วมือตนเอง	165
11 ความงามตามอุดมคติของผู้หญิงมอญ เมียน จีน ฝรั่งเศส และอื่นๆ	181
12 เวียดนาม วุลาน และร่องรอยสังคมมาตาธิปไตย	201
13 “รอยะฮ์” ยำผลไม้เสียงทนายเทศของชาวอินโดนีเซีย	219
14 สีแดงกับวัฒนธรรมไทย จีน มอญ แอฟริกา และอื่นๆ	235

15 อาชา ชนกลุ่มน้อยผู้มั่งคั่งบนที่สูงรัฐฉาน	261
16 ตำนานพระอุปคุต เรือเหาะ และลอยกระทง	281
17 ตำนานพระลอยน้ำของศรีลังกา มอญ และสยาม	297
<i>บทส่งท้าย</i>	<i>314</i>
<i>ประวัติผู้เขียน</i>	<i>320</i>

คำนำผู้เขียน

อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ

อุษาคเนย์: ดินแดนร่วมราก ร่วมเรื่องเล่า ร่วมเงาอดีต

“อุษาคเนย์” หรือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หาใช่เพียงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ซึ่งถูกล้อมรอบด้วยเทือกเขาและมหาสมุทร หากแต่คือดินแดนแห่งเครือญาติชาติพันธุ์ร่วมรากทางวัฒนธรรม ที่แผ่รากซ้อนทับยาวนานหลายพันปี มอญ ลาว เขมร จาม มลายู พม่า เวียดนาม กะเหรี่ยง อาข่า ชวา กูย และกลุ่มชาติพันธุ์อีกมากมายจะนับได้ถ้วน ล้วนมีสายใยที่มองเห็นได้และมองไม่เห็นผูกโยงถึงกัน ผ่านภาษา ความเชื่อ จารีตประเพณี และเรื่องเพศซึ่งถูกทำให้ธรรมดาในทุกพื้นที่ชีวิต และความทรงจำร่วมที่ยังคงฝังแน่นในผืนแผ่นดินและผู้คน

อุษาคเนย์มิได้ดำรงอยู่ด้วยความโดดเดี่ยว แต่ลมหายใจของแต่ละชาติพันธุ์ต่างเชื่อมร้อยเป็นสาย สะท้อนผ่านลายฉลุทอผืนผ้าแห่งความหลากหลาย ทั้งจากเสียงกลองมโหรี ท่วงทำนองรำบวงสรวง และเครื่องเล่นที่บรรจงจัดด้วยศรัทธาต่อผีป่า ผีน้ำ ผีทุ่ง และทวยแถน ตลอดจนความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพชน ไปจนถึงกลิ่นอายสำหรับโบราณที่แฝงปรัชญาและวิถีชีวิตไว้ในทุกคำ

เรื่องเล่าที่หล่นหายและเหลือเชื่อ

แต่ในขณะเดียวกัน ความลึกลับของอุษาคเนย์กลับเป็นสิ่งที่ถูกลืม ไม่ว่าด้วยกาลเวลา อำนาจทางการเมืองทั้งจากภายในและนอกภูมิภาค

โดยเฉพาะวาทกรรมจากโลกภายนอกที่บดบังและเบียดขับวิธีการบันทึกประวัติศาสตร์แบบมุขปาฐะของผู้คนดึกดำบรรพ์โดยคนท้องถิ่นที่เคยดำรงอยู่มานานหลายชั่วอายุคน

ในเมื่อเรื่องเล่าของไต้ง ร้างทรง ม้าขี่ นัต เทพทันใจ ไอ้ไข่ ผีบ้านผีเรือน ท้าวเวสสุวรรณ หรือพิธีกรรมประหลาด เช่น พิธีบวงสรวงปลาบึก หรือพิธีไกวเปลกล่อมศพที่อาจถูกจัดเข้าหมวดหมุ่งมงาย ไร้เหตุผล ไร้หลักฐานเชิงประจักษ์

ความเชื่อโบราณว่าด้วยอาหารที่ต้องปรุงตามตำราเพื่อขมาผีฟ้าหรือให้ได้รสแห่งบุญ ถูกแทนที่ด้วยสูตรทันสมัยตามกูรูออนไลน์ สิ่งเหล่านี้จึงค่อยๆ ถูกกลืนหายไปจากภาพจำของอุษาคเนย์ เหลือเพียงภาพท่องเที่ยวอันรวยชรีร่ำ แหล่งชิมช้อป หรือมรดกโลกที่แลดูเรียบร้อยเป็นแถวเป็นแนว ทว่าเบื้องหลังภาพอันเป็นระเบียบเกิดขึ้นโดยการเกณฑ์ผู้คนและบ้านเรือนออกไปจากภูมิลำเนา ดังเรื่องเล่าของอุษาคเนย์ซึ่งเคยอยู่ และยังอยู่ แม้จะถูกความพยายามปกปิดซ่อนเร้น

Been Hidden of Southeast Asia ความรู้ในเงากับการมองเห็นใหม่

อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ เล่มนี้จึงไม่ใช่เพียงการรวบรวมบทความสารคดีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม หากแต่เป็นการเปิดม่าน เปิดชั้นดิน เปิดกองคลัง เผยเรื่องเล่าที่เคยอยู่ในเงาให้เห็นภาพซ้อนอีกชั้นของอุษาคเนย์ ดินแดนที่ไม่ได้มีเพียงศาสนสถานหลังคาสีทองแวววาว หากแต่เต็มไปด้วยคนไกวเปลกล่อมศพ แม่หม้ายปักตะไคร้ ผีบ้านผีเรือน บรรพชนจะเข้ คนล่าปลาบึกด้วยพิธีกรรม คนจุดลูกหนูเผาศพแข่งกัน

คนใช้ตัวงอะโลกบอกอาณาเขต คนตัดนิ้วมือประท้วง ผู้หญิงที่ยอมทำทุกวิถีทางให้งามตามอุดมคติแม้ต้องเจ็บตัว คนผู้เชื่อในสังคมผู้หญิงเป็นใหญ่ สัตว์ในตำนานซึ่งดึงดูดการท่องเที่ยวร่วมสมัย คนใช้รสอาหารทำนายเพศ คนชายขอบขาดไร้ทรัพยากรแต่มีมั่งคั่ง คนแปลงผีเป็นเทพ คนให้ความสำคัญกับสีแดงเหนือสิ่งอื่นใด คนที่เชื่อว่าพระอรหันต์จำศีลอยู่กลางมหาสมุทร และพระพุทธรูปลอยน้ำได้

ทำอย่างไรเราจะเข้าใจประวัติศาสตร์เรื่องเล่าเหล่านี้ในแบบที่มีไขความลับ หากแต่เป็นความทรงจำที่เคยถูกปิดซ่อนเพราะโลกที่หมุนเร็วเกินกว่าความทรงจำจะตามทัน

เปิดหนังสือ เปิดตา เปิดใจ

การหยิบเอาเรื่องเล่าดีก่อดำบรรพ์มาเล่าอีกครั้ง จึงมีไขเพียงการเสกความแปลก หรือความอัศจรรย์ หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ “ความรู้ที่ถูกมองข้าม” ได้กลับมาเป็นที่ทางในบทสนทนาพร้อมสมัย ความรู้ที่เคยถูกเรียกว่างมงาย ไร้เหตุผล ถูกลดทอนให้เป็นเพียงความบังเอิญ หรือเรื่องเล่าของคนไม่มีการศึกษา เมื่อเราเปิดใจให้เรื่องราวเหล่านี้ได้เปล่งเสียง ความเข้าใจต่ออนาคตนั้นก็อาจเปลี่ยนแปลงไป จากภาพจำที่มีต่อภูมิภาคหนึ่งของโลกที่เชื่อง่าย ล้าหลัง และอยู่ใต้ร่มเงาอารยธรรมอื่น กลัปกลายเป็นแหล่งแห่งองค์ความรู้ วัฒนธรรม และความซับซ้อนที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับโลก ทั้งในมิติของร่างกาย จิตวิญญาณ และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมราก

ขอชวนผู้อ่านเปิดหนังสือเล่มนี้ด้วยความสงสัยใคร่รู้ ปราศจากอคติ ปราศจากท่าทีเหนือกว่า และพร้อมรับฟังสิ่งที่จะอาจจะเคยเชื่อ

ว่า “ไม่มีอยู่จริง” หรือเลือกที่จะ “ไม่ใส่ใจ” บางเรื่องราวอาจทำให้คุณหัวเราะ บางตอนอาจทำให้คุณตกตะลึง บางย่อหน้าอาจสะกิดใจให้คุณนึกถึงบ้านหลังเก่า ปู่ย่าตายาย หรือพิธีกรรมที่เคยได้ยินแต่ไม่เข้าใจ เพราะมองไม่เห็น บางเรื่องอาจชวนให้ตั้งคำถามว่า “สิ่งที่เรียกว่าความจริงนั้น ใครเป็นผู้มีสิทธิ์เล่า” และหากคุณเผลอหยุดอ่านไปครู่หนึ่ง เปลือกตาปิดลงแล้วแว่วเสียงกลอง เสียงขับลำนำ ท่วงทำนองฟ้อน หรือกลิ่นธูปคลุ้งลอยอยู่ในความทรงจำ นั่นแหละคือสัญญาณว่า “อุษาคเนย์ที่(เคย)ลับ” ได้เผยร่างออกมาให้คุณได้เห็นประวัติศาสตร์เรื่องเล่าเหล่านี้

“พิธีกรรมไกวเปลกล่อมศพ” สะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญู และชีวิตหลังความตาย การใช้เปลในพิธีศพแทนการไกวเปลกล่อมลูก สะท้อนกลไกการเป็นผู้นอนเปลและการเป็นผู้ไกวเปลของผู้ตายเมื่อครั้งยังมีชีวิต เป็นการมอบการพักผ่อนครั้งสุดท้าย พิธีนี้มีบทörungแบบไม่ตายตัว หากแต่ใช้ปฏิภาณกวี (improvise) เล่าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตายและคนไกวเปล ชี้ให้เห็นมิติของความรัก ความผูกพัน และศรัทธาที่เชื่อมโยงโลกนี้กับโลกหน้าอย่างละเอียดละไม

“ปราสาทตั้งศพมอญ ลูกหนู ชนชั้นสูง และเกมแข่งขัน” พิธีศพของชาวมอญมีการใช้ปราสาทเมรุลอยซึ่งเปี่ยมด้วยสุนทรียะและความหมายทางชนชั้น ลูกหนูซึ่งใช้จุดไฟเผาศพถูกเชื่อว่าเป็นตัวแทนของการเริ่มต้นการเดินทางของชีวิตหลังความตาย ทว่าในยุคปัจจุบัน การจัดงานศพถูกแบ่งชนชั้นตามสถานะทางเศรษฐกิจ และไฟเผาศพอันศักดิ์สิทธิ์ได้กลายเป็นเกมการแข่งขันเพื่อความบันเทิง บทนี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์สู่การกลายเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางสังคม

“ฝนตก ตะไคร้ แม่หม้าย และสาวพรหมจรรย์” ความเชื่อในการปักตะไคร้ไผ่ฝนยังดำรงอยู่ในพิธีกรรมพื้นบ้านหลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งฝนมีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม วาทกรรม ความบริสุทธิ์ของผู้ปักตะไคร้ เช่น แม่หม้ายหรือหญิงพรหมจรรย์ ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ควบคุมดินฟ้าได้ พิธีนี้ยังคงอยู่คู่กับความเชื่อร่วมสมัย แม้ในบางกรณีจะถูกตั้งคำถามในมิติของสิทธิสตรี บทนี้จึงเป็นบทสนทนาระหว่างชนบ่อกับมุมมองใหม่ในสังคมปัจจุบัน

“ผีเรือนผู้กำกับชีวิตคนบนเรือน” ผีบ้านผีเรือนในวัฒนธรรมมอญมิใช่เพียงวิญญาณในบ้าน แต่เป็นผู้ควบคุมจารีตและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว การประกอบพิธีรำผีเพื่อขอขมาหรือคลายเคราะห์จึงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณที่ฝังลึกในโครงสร้างสังคม น่าเชื่อว่าผีก็คือส่วนลึกที่อยู่ในจิตใจมนุษย์ ผีเรือนยังเป็นตัวกลางเชื่อมอดีตปัจจุบัน และอนาคตระหว่างเครือญาติ บทนี้เสนอว่าผีในมิติพื้นถิ่นมีบทบาทเชิงสังคมในอันที่จะร้อยรัดสายใยเครือญาติไว้มากกว่าที่มองเห็นทั่วไป

“ตั่ววงอะโลก อาณาเขต ความหมาย และพิธีกรรมเขมร” ตั่ววงหรือ ธง เป็นสิ่งกำหนดอาณาเขตศักดิ์สิทธิ์ ที่ไม่ใช่แค่การปักหมุดทางภูมิศาสตร์ แต่เป็นการสร้าง “พลัง” และกรอบอำนาจในพื้นที่นั้นๆ ให้แก่ผู้ประกอบพิธีกรรม สร้างอำนาจสื่อสารที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ แม้แท้จริงแล้วจะเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกันเป็นสำคัญ บทนี้ชี้ให้เห็นว่า สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และพิธีกรรมไม่ได้แยกจากกัน หากแต่รวมเป็นกระบวนการนิยามโลกของผู้คนในชุมชน

“พระอินทร์ที่ถูกทำให้เป็นหัวหน้านัตพม่าและเทพทันใจของคนไทย” พระอินทร์ในจักรวาลวิทยาแบบชาวพุทธผสมพราหมณ์ถูกเปลี่ยน

แปลงความหมายให้เป็น “หัวหน้านัด” ตามระบบความเชื่อนัดของพม่า และหัวหน้านัดตนนี้ได้แปรสถานะเป็น “เทพทันใจ” ภายหลังเคลื่อนเข้าสู่ ไทย สังคมที่มีพื้นฐานความเชื่อเรื่องผี พราหมณ์ และพุทธ สะท้อนการ เดินทางของความเชื่อที่ไม่หยุดนิ่ง บทนี้ติดตามร่องรอยความศักดิ์สิทธิ์ที่ ถูกตีความใหม่ ขยายอำนาจของผีและเทพตามอำเภอใจมนุษย์

“จระเข้ จะเข้ คนตรี และบุชายัญ” จระเข้ สัตว์เลื้อยคลานซึ่ง มีความดุร้าย และลึกลับ ปรากฏในตำนานและพิธีกรรมของหลาย วัฒนธรรมของอุษาคเนย์ บางครั้งถูกมองเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องบูชา ขณะเดียวกันก็ถูกคาดหวังให้เป็นที่ไกลกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกใต้ บาดาล นำเชื่อว่าพิธีบูชายัญด้วยจระเข้เคยมีจริงในประวัติศาสตร์ ส่วน คนตรีมอญ ไทย และเขมรอย่างจะเข้ก็อาจมีความเกี่ยวข้องกับจระเข้ใน เชิงสัญลักษณ์ บทความนี้เชื่อมโยงสัตว์ วัฒนธรรม และความเชื่อเข้าไว้ ด้วยกันอย่างลุ่มลึก

“แม่น้ำโขง พิธีป่า และปลาบึกจำศีล” แม่น้ำโขงไม่ใช่แค่แหล่งน้ำ หล่อเลี้ยงชีวิต และเส้นกั้นพรมแดนที่แยกคน 2 ฝั่งน้ำออกจากกัน แต่ คือเส้นเลือดใหญ่ของจิตวิญญาณอุษาคเนย์ พิธีกรรมเกี่ยวกับน้ำ ป่า และสัตว์น้ำสะท้อนจักรวาลวิทยาท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องปลาบึก จำศีลที่เล่าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาล พฤติกรรมของสัตว์กับ มนุษย์เชิงเปรียบเทียบ และความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ บทนี้เผยให้ เห็นโลกทัศน์ที่มีต่อสรรพสิ่งในธรรมชาติที่ควรได้รับความเคารพอย่าง ลึกซึ้ง

“สิงคโปร์ เมอร์ไลออน มาสคอต และแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยว” สำหรับประเทศขนาดเล็กลำดับที่ 175 ของโลกอย่างสิงคโปร์ “เมอร์ ไลออน” ไม่ใช่แค่สัญลักษณ์การท่องเที่ยว แต่เป็นตัวแทนของการเล่า

เรื่องชาติผ่านสัญลักษณ์และความภาคภูมิใจ บทนี้ชี้ให้เห็นว่ามาศคอตเปรียบได้กับ “มีส่วนร่วมสมัย” ที่ผู้คนร่วมกันเชื่อและยึดโยงทางวัฒนธรรมการสร้างชาติในยุคดิจิทัลที่มีได้อาศัยเพียงแค่รัฐชาติ เพลงชาติ ธงอาหาร หรือซีรีส์ หากแต่ใช้ภาพจำร่วมที่มีพลังทางอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ

“วัฒนธรรมการประท้วงตัดนิ้วมือตนเอง” การประท้วงใดๆ มักเป็นไปเพื่อการส่งเสียงจากผู้ไร้เสียง (subaltern) หรือไร้อำนาจไปยังผู้มีเสียงหรือมีอำนาจ จนแทบไม่น่าเชื่อว่าหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในโลกนี้มีวัฒนธรรมการประท้วงแบบสุดขอบ ที่ผู้ประท้วงเลือกใช้วิธีการตัดนิ้วของตนเองเพื่อแสดงการไม่ยอมรับในอำนาจ หรือใช้การตัดนิ้วเป็นสัญลักษณ์แทนความอาลัยจากการสูญเสียคนรัก บทนี้จะพาผู้อ่านเข้าสู่มิติความรุนแรงที่เปี่ยมด้วยความหมายในระดับปัจเจกและวัฒนธรรมร่วม

“ความงามตามอุดมคติของผู้หญิงมอญ เมียน จีน ฝรั่งเศส และอื่นๆ” ความงามเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมมีบรรทัดฐานที่แตกต่าง และมักถูกผลิตซ้ำโดยสังคม ผ่านเส้นคิ้ว ไรผม ผิวหนัง ฟันดำ เท้าเล็กหรือเอวคอด บทนี้เปรียบเทียบความงามของผู้หญิงในหลายวัฒนธรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่าอุดมคติความงามอาจไม่เป็นคุณต่อผู้ที่ปรารถนาในความงาม แต่มักสัมพันธ์กับอำนาจทางเพศ ชนชั้น และรัฐ การทำความเข้าใจความงามจึงเป็นการคลี่โครงสร้างของโลกทัศน์ที่สังคมมอบให้ผู้หญิง

“เวียดนาม วูลาน และร่องรอยสังคมมาตาธิปไตย” ประเพณีวูลานของเวียดนามเน้นการอุทิศบุญให้ “แม่” ผู้ล่วงลับ ถือเป็นหนึ่งในประเพณีที่พบไม่มากนักในโลกนี้ที่มุ่งเน้นมารดาเป็นศูนย์กลาง สะท้อน

ความเป็นมาตาธิปไตยในเชิงวัฒนธรรม และอาจมองได้ว่าเป็นการ กดทับทางเพศอีกรูปแบบหนึ่ง แม้สังคมจะเปลี่ยนไป แต่การแสดงความ กตัญญูต่อแม่ในพิธีกรรมยังยืนยันว่า ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการจัด ระเบียบสังคมและความเชื่อในครอบครัวเวียดนาม

“รอยะฮ์” ยำผลไม้เสี้ยวหายเพศของชาวอินโดนีเซีย” รอยะฮ์ หรือ การยำผลไม้ เป็นกิจกรรมใช้เวลาว่างพร้อมประกาศการตั้งครรภ์ของผู้ที่ กำลังจะเป็นแม่ และสังคมซึ่งรอคอยการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ในอนาคต อันใกล้โดยใช้ยำผลไม้เป็นเครื่องมือทำนายเพศทารกในครรภ์ ในวันที่ การแพทย์ยังไม่ก้าวหน้า อาหารและความเชื่อหลอมรวมกันได้อย่างน่า สนุก น่าค้นหา และน่าลึกลับ บทนี้เสนอว่าอาหารไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยสี่ แต่เป็นวิถีสังคมที่สะท้อนความเป็นชุมชน และบทบาทผู้หญิง

“สีแดงกับวัฒนธรรมไทย จีน มอญ แอฟริกา และอื่นๆ” สีแดง ไม่ได้มีความหมายแบบเดียวในทุกวัฒนธรรม เพราะสำหรับบางกลุ่ม วัฒนธรรม “แดง” คือ สีมงคล กระทั่งปรากฏวาทกรรม “จะถูกจะแพง ให้แดงไว้ก่อน” แต่บางบริบททางวัฒนธรรมอาจตรงกันข้าม บทนี้จะ สำนวนการใช้สีแดงในพิธีกรรม ความเชื่อ สิ่งสักการะ รวมทั้งสัญลักษณ์ การต่อต้านทางการเมือง เพื่อเสนอว่า “สี” ล้วนเปี่ยมไปด้วยพลังและความ หมาย สีแดงจึงเป็นทั้งวาทกรรม และพื้นที่ต่อรองทางอำนาจในหลาย สังคมและวัฒนธรรม

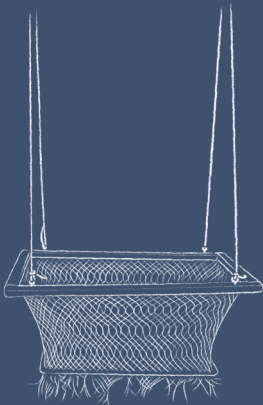
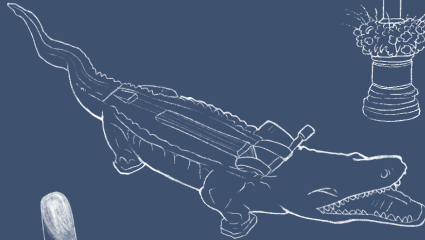
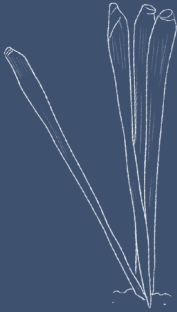
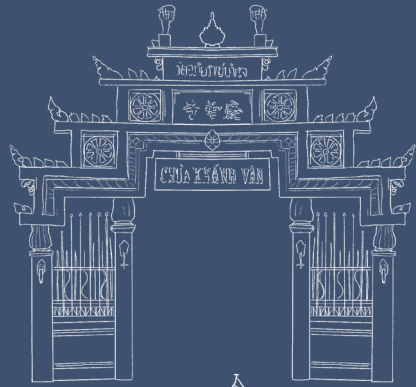
“อาซ่า ชนกลุ่มน้อยผู้มั่งคั่งบนที่สูงรัฐฉาน” แม้ชาวอาซ่าจะ ถูกนิยามเป็นชนกลุ่มน้อยบนที่สูงรัฐฉาน แต่กลับมีความมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่โดดเด่น มองผ่านการสร้างอาชีพ ปัจจัยสี่ใน ชีวิต และวัตถุสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อปรนเปรอชีวิตสมัยใหม่ นำ

มาสู่การล้างภาพมายาคติเรื่องเพศ ตลอดจนแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนอันซับซ้อน ล้วนบ่งชี้การใช้อำนาจต่อรอง บทนี้เปิดมุมมองใหม่ของคนชายขอบ ที่มีได้เป็นผู้ด้อยโอกาส แต่คือผู้จัดระเบียบอัตลักษณ์ของตนเอง

“ตำนานพระอุปคุต เรือเหาะ และลอยกระทง” ไม่น่าเชื่อว่าพระอุปคุตกับเรือเหาะจะสัมพันธ์กับพุทธประวัติตอนปราบมาร การจำพรรษากลางมหาสมุทร การจำแลงกายเป็นสามเณรขึ้นมายังโลกมนุษย์ บิณฑบาตทุกคืนวันพุธขึ้น 15 ค่ำที่ชาวล้านนาเรียก “เป็งปู้ด” และการลอยกระทงเพื่อขอขมา “เจ้าน้ำ” ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บทนี้จะเสนอว่าตำนานเหล่านี้ยังสามารถถูกอ่านใหม่ และตีความผ่านแนวคิดร่วมสมัยได้อย่างทรงพลัง

“ตำนานพระลอยน้ำของศรีลังกา มอญ และสยาม” ตำนานพระลอยน้ำเป็นเรื่องเล่าข้ามพรมแดนที่เชื่อมโยงระหว่างศรีลังกา มอญ และสยาม ว่าด้วยพระที่ลอยน้ำด้วยบุญญาบารมี นัยยะแห่งการเผยแผ่พระศาสนาจากดินแดนพุทธภูมิสู่ภูมิภาคนี้ เพื่อการตั้งมั่นสถาพรของศาสนาพุทธยังดินแดนห่างไกลจากต้นกำเนิด บทนี้แสดงให้เห็นการสถาปนาอำนาจทางศาสนาผ่านตำนานปาฏิหาริย์ และการอ้างอิงความศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม

อุษาคเนย์ ที่(เคย)ลับ

1

พิธีกรรมไกวเปล กลุ่มศพ

ตั้งแต่รู้ความ หากมืออยู่ไม่สุขไปแกว่งเปลที่ไม่มีคนนอน ไม่ว่าเปลของเพื่อนบ้านหรือบ้านเราก็มักแล้วแต่ จะต้องถูกผู้ใหญ่เฝ้าเสียงเข้มทุกครั้ง พร้อมล่ำทับว่า หากขึ้นไปแกว่งเปลที่ไม่มีคนนอนเข้า เดี่ยวผีจะมานอนแทน ฉะนั้นแล้วเวลาไม่มีใครนอน ผู้ใหญ่ก็มักจะตะแคงหรือผูกเปลให้สูงขึ้นกว่าสภาพที่ใช้งานปกติ เพราะถือว่าการแกว่งเปลพร้อมเอาไว้มือไม่มีใครนอนนั้นเป็นเรื่องไม่ดี และผู้ใหญ่โดยเฉพาะแม่ดูจะมีข้อกำหนดกฎเหล็กเกี่ยวกับเรื่องการใช้เปลซับซ้อนซ่อนนัย

เปลที่ผู้เขียนเคยนอนและที่เคยเห็นเด็กแถวบ้านนอนมาแต่เล็กแต่น้อยมีอยู่ 2 แบบ แบบแรกเรียกว่า “เปลมอญ” เป็นผ้าผืนยาวสัก 5 เมตร กว้างสัก 1 เมตร เย็บติดกันด้านหนึ่งเหมือนกับโสร่งหรือผ้าถุง ผู้หญิง รวบด้านข้างด้านใดด้านหนึ่งมัดติดกับข้อ อีกด้านห้อยลงมา ร่องด้วยเมฆายัดนุ่น¹ ให้เด็กนอนหันหัวไปทางด้านที่เปิดโล่ง ถ้าให้เด็กหันหัวไปทางทิศใต้ หรือตะวันออก ขี้นหรืนั้นก็ทิศตะวันตก แต่ต้องไม่หันไปทางทิศเหนือเด็ดขาด เพราะเป็นทิศไม่เป็นมงคลของชาวมอญ (หากเป็นคนพื้นเมืองอุษาคเนย์ทั่วไปจะไม่หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตก เพราะเป็นทิศที่ดวงตะวันดับแสง มีความหมายคล้ายการแตกดับ หรือตาย)

ผู้เขียนจำความรู้สึกของการนอนเปลมอญได้กระต่อนกระแท่น แต่ที่จำฝังใจคือดินร่วนทุกวิถีทางที่จะไม่ต้องลงไปนอน เพราะเมื่อแม่ไกวแล้วบางทีเปลจะหมุนรอบตัว ด้วยผูกเชือกเอาไว้จุดเดียว เท่ากับมีจุดหมุนเพียง 1 จุด ไม่ไปแล้วกลับระนาบเดิมอย่างเปลที่ผูกเชือก 2 จุด

ทำให้รู้สึกเวียนหัว ยิ่งเวลาประท้วงอยากเล่นมากกว่าอยากนอน ชวนแม่เสียงาน แม่ยิ่งไกวแรง ต้องหยุดร้องแทบจะทันทีด้วยความหวาดเสียวว่า คอจะย่นหากกระเด็นหล่นจากเปล

เคยไปเที่ยวหมู่บ้านมอญแถบจังหวัดกาญจนบุรีและเมืองมะละแหม่ง (เกาะลัมเลิง/โหมดเหมะเหล็ม) ในพม่าหลายครั้ง² เห็นคนส่วนใหญ่เอาเปลผูกเข้ากับสปริงเหล็กตัวใหญ่แล้วเอาเชือกผูกปลายอีกด้านของสปริงมัดติดกับชื่อบ้าน เวลากล่อมลูกนอนก็ดึงเปลขึ้นลงตามแนวดิ่ง ไม่ได้ไกวให้ชานไปกับพื้นโลกอย่างเก่า³ ดีตรงที่แม่ไม่ต้องออกแรงมาก ลูกก็ไม่ต้องนอนมึนเหมือนเมื่อสมัยที่ผู้เขียนเป็นเด็ก

พอเริ่มเดิน หย่อนขาลงจากเปล ปีนเข้าออกหนีลงจากเปลมอญได้ คราวนี้แม่จัดให้ลงเปลไซ้ บางคนเรียกเปลช่าย (ตาช่าย) ไม่แน่ใจว่าอย่างไรถูก แต่แถวบ้านผู้เขียนเรียกว่า เปลไซ้ เพราะเหมาะกับเด็กในระยะตั้งไข่ที่ชอบปีนป่าย⁴ ที่หลังจากตื่นขึ้นมาบางทีไม่ส่งเสียงร้อง กลับหาทางปีนออกมาเอง ถ้าเป็นเปลมอญที่ผูกไว้เรียบร้อย ตอนแม่เผลออาจคลานไปตรองสวน ภู⁵ หรือคลองหน้าบ้านจนน้ำตายได้ ต้องจับลงเปลไซ้ แม่ไม่ชอบด้วยอดีตอดเหมือนถูกขังอยู่ในกรง แต่ก็ออกมาไม่ได้เพราะขอบเปลสูงเลยหัว ได้แต่ยื่นเกาะเปลดูแม่ทำงานผ่านช่องตาช่ายโปร่ง ตาเห็นแม่ได้ตลอดเวลาไม่ว่าแม่จะไปทำอะไรอยู่ส่วนไหนของบ้าน นานๆ ค่อยส่งเสียงเรียกร้องขอความสนใจสักที แต่ต้องดูอารมณ์แม่ด้วย ไมเช่นนั้นแทนที่จะได้รับความสนใจอาจจะกลายเป็นความเสียใจแทน

นอกจากเปลแล้ว สิ่งที่ขาดกันไม่ได้เลยนั่นคือ เพลงกล่อมเด็ก คนรุ่นผู้เขียนได้ฟังกันมาทั้งนั้น แม้ว่าแม่จะเคยออกตัวว่าเสียงไม่ดี ถนัดจะเป็นนางรำมากกว่านางร้อง หากินเฉพาะเพลงง่ายๆ ไม่ก็เพลงแต่ผู้เขียนคิดว่าเพลงที่แม่ร้องนั้นเพราะที่สุด เพราะยุคนั้นยังเป็น

เปลไข่ (ข่าย) ฝีมือถักโดยแม่ผู้เขียน ลูกของแม่ทั้ง 6 คน และหลาน 11 คน เคยนอนมาแล้ว

ตลาดการค้าแบบผูกขาด ไม่มีศิลปินทางเลือกจำพวกวีซีดี เอ็มวี คลิป ด็กต๊อ ก หรือช่องยูทูบอย่างทุกวันนี้ จำเนื้อเพลงเมื่อตอนที่แม่ร้อง กล่อมนอนสมัยแบเบาะไม่ได้ มาจำได้เอาตอนที่แม่ร้องกล่อมหลาน ลูกพี่สาวพี่ชาย เนื้อร้องเป็นภาษามอญว่า

“เอ๋... เอ๋อ... อูยระ อูยเรียง แกร่งเปรียง แกร่งเจิญย
สะเลิญย โกง อ้ว เด็จก์ หมิ อาเซาะ พชฺา ระ โกง หงุ้ย
เกลิง หมิ กอ สะหม่ม เต่าะฮ์” (เอ๋... เอ๋อ... อูยระ อูยเรียง
เขาควาย งาช้าง กล่อมลูกข้าหลับ แม่ไปขายของ ตอนลูก
ตื่นลืมตา แม่ให้ดูดนม-แปลโดยผู้เขียน)⁶

ทอดเสียงอ้อยอิงเนิบช้า เย็นยะเยือก เนื้อหานั้นบอกให้ลูกหลับ
เสีย แม่จะออกไปขายของ เมื่อลูกตื่นขึ้นแม่จะให้นม แต่หากแปลความ
กันตรงๆ แล้ว คำว่า “อะหม่ม” นี้ แปลว่า ตะกุกตะกาย ต้องหลับตา
นึกถึงลูกหมาลูกแมวหรือลูกเสือเล็ก ๆ ที่ยังไม่ลืมตา ใช้ 2 ขาหน้าไขว่
คว่ำหาเต้านม เมื่อเจอเข้าก็ออกแรงดูดชนิดตายอดตายอยาก

เมื่อตอนเป็นเด็กนอนฟังเพลงเคลิ้มหลับไม่รู้ตัว แต่เมื่อได้
เห็นภาพผู้หญิงวัยคราวป้ายายไกวเปลศพบนเมรุ ลูกไฟท่วม ร้อง
เพลงกล่อมภาษามอญรำพันคุณงามความดีของผู้ที่ไม่ไหวติงในเปล
บรรยากาศเงียบสงบไร้เสียงพูดคุยแม้มีคนอยู่รวมกันเป็นร้อยพัน คำร้อง
ทำนองที่กังวานแม้อันหู แต่กลับไม่ทำให้นึกอยากหลับ หลายคนน้ำตา
คลอหน่วย บางคนไหลอาบแก้มไม่รู้ตัว ทั้งที่คนผู้นั้นไม่ได้นับญาติกับ
คนตายมาก่อน

ระหว่างพิธีเผาศพ โดยเฉพาะการเผาศพแบบปราสาทเมรุลอย
ตามประเพณีมอญจะมีพิธีไกวศพไปด้วยขณะเผา ไกวกันตั้งแต่เริ่ม
เผาจนกระทั่งไฟมอดเหลือแต่กองเถ้าธุลี จากเดิมที่ทำพิธีนี้เฉพาะกับ
หน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์และพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ต่อมามีการจัดพิธีนี้ให้
แก่คนสามัญประจำบ้านด้วย โดยมักเลือกจัดให้ญาติผู้ใหญ่ที่ถึงพร้อม
คุณงามความดี

คงเป็นด้วยมอญไม่ได้มีกษัตริย์แล้ว ผู้คนมีอิสระในการจัด
พิธีกรรมโดยไม่มีกฎเกณฑ์ยบยบาลบังคับว่าหากใครฝ่าฝืนเป็นโดนดาบบั่น
คอเจ็ดชั่วโคตร ประกอบกับฐานะดีขึ้น มีทุนทรัพย์พอที่จะทำส่นองคุณ
บุญการได้ เหตุผลสำคัญที่ผู้เขียนคิดว่าเป็นเรื่องดี เพราะนานๆ จะมีพระ
ผู้ใหญ่ระดับเจ้าอาวาสมรณภาพสักรูป หากไม่อนุโลมให้ทำพิธีที่ว่านี้

ด้านขวาคือปราสาทตั้งศพพระธรรมเมธาภรณ์ (สนิท สุภาจาโร) อดีตเจ้าอาวาสวัด
 จันทน์กะพ้อจังหวัดปทุมธานี ด้านซ้ายคือปราสาทจำลองสำหรับทำพิธีแย่งศพ ศิลปะ
 มอญ สร้างโดยช่างมอญเมืองมะละแหม่งในพม่า

กับคนทั่วไป นับวันพิธีอย่างนี้คงจะไม่เหลือ ปัจจุบันพิธีที่ว่านี้ยังมีอยู่ ทั้งในหมู่ชาวมอญในไทย และชาวมอญในพม่า แต่มีให้เห็นไม่มากแล้ว ผู้เขียนเองก็ยังไม่แรงวัยที่จะนอนเปลให้คนไกวฟังเพลงกล่อม สักวันหนึ่ง มาถึงแน่ แต่ตอนนี้ยังไม่ได้กำหนดงาน

ปัจจุบันนี้ โดยส่วนใหญ่ชาวมอญทำพิธีนี้เฉพาะต่อศพพระเถระ ผู้ใหญ่เท่านั้น เนื่องจากต้องสร้างเมรุลอยปราสาทขึ้นเอง ออกแบบให้ รับน้ำหนักตอนไกวศพและป้องกันไฟไหม้ปราสาทเมรุลอยได้ด้วย อีก เหตุผลหนึ่งที่พิธีไกวศพไม่ได้รับการสืบทอดอย่างในอดีตก่อนหน้านี้ เนื่องจากคนทุกวันนี้รุ่มมาก เวลาเป็นเงินเป็นทอง อะไรที่มันลึกลับ ซับซ้อนหน่อยก็ไม่ค่อยจะว่าง ใช้ระบบเหมาจ่าย ยื่นเงินให้วัดกับและ สัปเหร่อ

แถววัดในเมืองสมัยนี้มีบัญญัติสุขาภิบาลให้เผาศพด้วยเตาเผา ถาวรมิดชิด ใช้ไฟฟ้า แก๊ส หรือน้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ปลอดภัยพิช และ ถึงแม้ตามบ้านนอกจะใช้ปราสาทเมรุลอยแต่ก็ล้วนเข้ามา สุ่มเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหาย หากพลาดไฟลามติดปราสาทหรือเกิดพังครืน ลงมา เรื่องจะไปลงเอยที่ไหนก็เดาลำบาก

พิธีไกวศพ หรือ ไกวเปลเผาศพ ชาวมอญเรียกว่า “ชะห่วยเผละ” (ဂုဇ္ဇ) จะเริ่มในช่วงค่ำ แต่ด้วยปัจจุบันมีการเผาหลอกเป็นพิธีกรรม อนุโลมสำหรับคนบ้านไกล มีภาระงานยุ่ง หรืองานที่ต้องเชื้อเชิญคน มีหน้ามีตามาร่วมงาน ภายหลังเสร็จจากพิธีเผาหลอกในช่วงประมาณ บ่าย 4 โมงเย็น การเผาจริงจะเริ่มราว 4 ทุ่ม ในเวลานั้นแขกหรือส่วน ใหญ่จะเดินทางกลับกันหมดแล้ว เหลือเพียงญาติพี่น้องใกล้ชิดชิด แต่หาก เป็นศพพระก็จะมีลูกศิษย์ลูกหาอยู่ด้วย ซึ่งคนบ้านใกล้เขาไม่ค่อยสนใจ เผาหลอกกันเท่าไรนัก นอกจากจะมาดูมหรสพ มากันก็เมื่อถึงเวลาเผา

จริง เพราะถือว่าการเผาศพพระเป็นการส่งพระกลับสวรรค์ ได้อนุญศล เป็นกอบเป็นกำ⁷

พิธีในช่วงนี้ เริ่มด้วยการประโคมปี่พาทย์มอญ มอญรำ และมอญ ร้องไห้ หรือการแสดงหน้าศพอื่น ๆ ตามแต่เจ้าภาพจะจัดหามา แต่อย่า ไปคิดว่ามอญเขาจะร้องไห้ให้น้ำตานองพื้นอย่างเวลาไฟไหม้บ้านหรือเสีย ไปหมดตัว มอญเขาร้องพร่ำรำพันคุณความดีผู้ตาย สลับเสียงสะอื้นใน ลำคอเพียงเล็กน้อย ไม่ได้ตีกอกชกหัวร้องไห้โหยหวน

ประเภทร้องไห้จนอายุแซ่ได้จะลายนั่นกรมศิลป์เขาคิดประดิษฐ์ เพิ่มภายหลัง คนเขาเลยพากันนึกสงสัยว่า เห็นว่ามอญถูกพม่าเผากรุง หงสาวดี บ้านแตกสาแหรกขาดต้องอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ เพลงมอญ จึงเศร้าเหลือเกิน ไม่ว่าเพลงหรือทำราก็ล้วนแต่แซมซ้อยอ้อยอิง

ปี่พาทย์มอญจากเมืองมะละแหม่งในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมเมธาภรณ์ (สนิท สุภาจาโร) วันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2008

“วอลูญ์แฝะ” หรือ พิธีแย่งศพ โดยใช้ผู้แสดงชายหญิงแต่งกายเป็นเทวดานางฟ้า เข้ายื้อแย่งแย่งแย่งศพพระอาจารย์กลับคืนสู่สรวงสวรรค์

โก ก็คนเขามีอารยธรรมสูง ท่วงท่าลีลามันก็ต้องไวตัวกันหน่อย แต่เพลงมัน ๆ คึกคักกระฉับกระเฉงก็มีอยู่ไม่น้อย

อย่างที่บอก หากคนตายเป็นผู้สูงอายุ ตายในวัยที่สมควร เขาถือว่าตายดี เป็นเรื่องน่ายินดี และยังเป็นพระสงฆ์ด้วยแล้ว เขาไม่ได้ถือว่าพระตาย เขาถือว่า พระท่านไปสู่ภพภูมิเดิมที่ซึ่งท่านจากมา มอญเรียก “จาวฟอ” (ဆုဝဏ္ဏ) แปลว่า กลับสวรรค์ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องน่ายินดี เสียงร้องไห้และน้ำตาที่เห็นเป็นแต่ความคิดถึง ตื่นตัน ไม่ได้เศร้าโศกเสียใจแต่อย่างใด

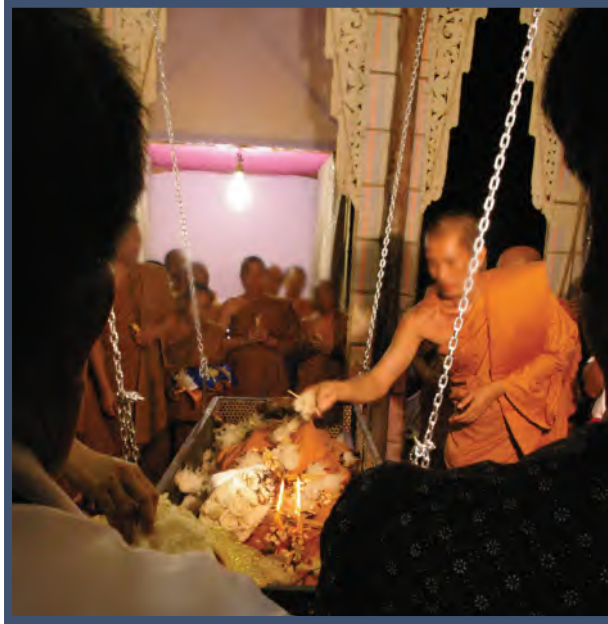
ฝาโลงยอดปราสาท (ยังไม่ได้
ประกอบกับตัวโลง)

พิธีการเผา เริ่มด้วยการยกโลงศพทรงปราสาทลงจากที่ตั้งบนปราสาทเมรุลอย นำโลงศพแห่ทวนเข็มนาฬิการอบปราสาท 3 รอบ จากนั้นนำศพออกจากโลง แยกยอดปราสาทโลงศพ (ฝาโลง) และตัวโลงปราสาทไว้ด้านนอก วางศพลงในเปลดาซา่ยโลหะ (ลักษณะเป็นตะแกรงลวดโปร่ง คล้ายเปลสานตาห่าง ๆ) กั้นเปลดาซา่ยวางพิน ไม้หอม และดอกไม้จันทร์รองไว้โดยตลอด ตรงมุมเปลทั้ง 4 ด้าน ผูกโยงด้วยโซ่เหล็ก (ผูกสับหว่างให้ความยาวของมุมเอียงกัน ให้ความยาวด้านกว้างที่อยู่ใกล้กันสูงเหลื่อมกัน เพื่อให้การไกวเปลระหว่างเผาจะมีแรงส่งกลับไปกลับมาด้วยตนเองอยู่ได้เป็นเวลานาน ไม่ต้องออกแรงมาก) ส่วนใต้เปลนั้นจะรองด้วยกาบกล้วยสดและแผ่นสังกะสี รองรับแก้วอัฐิไม่ให้ตกเียวราด รวมทั้งรองรับน้ำเหลืองและถ่านไฟที่จะร่วงลงมาจากเปล

ส่วนรายรอบเสาปราสาท ทั้ง 4 ต้น รอบเปลเผาศพ นั่นคือ ผ้า ม่าน ดอกไม้ และของตกแต่งปราสาทที่ติดไฟได้ง่ายต้องนำออก นำากาบกล้วยสดมาผูกมัดไว้ป้องกันเปลวไฟลามเลียถึง ในอดีตจึงมักจะมีการแทงหยวก อย่างสวยงามเพื่อประดับตกแต่งปราสาทด้านบนรายรอบบริเวณเปลเผาศพ ตกแต่งไว้ตั้งแต่การเชิญศพขึ้นสู่เมรุ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการติดไฟดังกล่าว ปัจจุบันเจ้าภาพเห็นว่าสวยสู้ดอกบานไม่รู้เหี่ยวอย่างดอกไม้พลาสติกไม่ได้ ถึงเวลาจะเผาจริงค่อยเอากาบกล้วยสดๆ ที่ไม่ได้ฉลุลายมาผูกมัดง่าย ๆ เท่านั้นพอ

“กะลาบ็อก” หรือ โลงมอญ
สกลช่างมอญน้ำเค็ม
(จังหวัดสมุทรสาคร)

ภาพการเคลื่อนย้ายร่างพระธรรมเมธาภรณ์ (สนธิ สุภาจาโร)
ลงเปลโลหะที่แขวนโยงลงมาจากคานภายในปราสาท ขณะที่
ลูกศิษย์และผู้เคารพรักแสดงมุทิตาจิตวางดอกไม้จันทร์เป็นครั้ง
สุดท้าย

ในการเผาศพนั้นจะจุดไฟขึ้นที่ดอกไม้จันทร์ ซึ่งจะลามไปติดฟืนที่รองอยู่ด้านใต้ มุมด้านหนึ่งของเปลเผาศพนี้นจะมีลวดผูกโยงมาทางด้านทิศตะวันออกของปราสาท เพื่อให้ญาติพี่น้องของผู้ตายจับเชือกไกวเปล ซึ่งก็ไกวเหมือนกับเปลเด็กทั่วไป ไกวพลางร้องเพลงกล่อม เพลงที่ว่านี้มีเนื้อร้องภาษามอญ ตั้งจิตอธิษฐานให้ผู้ตายไปสู่ภพภูมิที่ดี หมดยว่หมดทุกข์ ลูกหลานจะทำบุญกรวดน้ำไปให้ซึ่งการไกวเปลนี้เป็นการไกวเพื่อตอบแทนผู้ตาย อย่างที่ผู้ตายได้เคยไกวเห่กล่อมลูกหลานมาแล้ว เป็นการส่งวิญญาณของผู้บริสุทธิ์ไปสู่สวรรค์ นอกจากญาติพี่น้องและ

ลูกหลานแล้ว ใครจะไกวก็ได้ สำหรับการไกวเปลนั้นเนื่องจากพระสงฆ์ มักจะบวชเมื่อยังหนุ่มจึงไม่มีครอบครัว ไม่มีลูกหลานสายตรง ลูกศิษย์ ลูกหาจะสลับสับเปลี่ยนกันไกว เพราะถือว่าได้ตอบแทนพระคุณท่าน

ระหว่างเผาศพ สัปเหร่อและญาติพี่น้องจะทยอยตัดยอดปราสาท โลงศพ และตัวโลงเป็นชิ้นขนาดย่อมลงเปลเผาไปด้วยกัน ใช้เป็นเชื้อไฟ ในตัว การเผาศพในเปลที่แกว่งไกวไปมานี้จะกินเวลานานมาก เนื่องจาก เปลไม่อยู่นิ่งและกลุ่มไฟมีขนาดเล็กกว่าการเผาหลุมไฟบนกองฟอน ระหว่าง เเผาและไกวเปลนี้ใครที่มาซำก็ยังสามารถขึ้นไปวางดอกไม้จันทน์ได้ ตลอดเวลา เรียกว่าวางกันได้ทั้งคืนจนกว่าไฟจะดับ

ประธานสงฆ์ทำพิธีถวายเพลิง
ศพพระธรรมเมธาภรณ์ (สนิท
สุภาจาโร) ขณะที่ลูกศิษย์ลูกหา
ก็เริ่มไกวเปล

เปลจะถูกแกว่งไกวไปจนกว่า
ร่างพระอาจารย์จะมอดไหม้
หมดสิ้น และลูกศิษย์จะคอย
พรมน้ำบนร่างพระอาจารย์เป็น
ระยะเพื่อบรรเทาพิษร้อนจาก
เพลิงไฟ

ภายหลังจากเก็บถั่วธัญญาหารเข้ามิดก่อนฟ้าสว่างหรือเข้าตรูวันรุ่งขึ้น จะประกอบพิธี “เทาะอะโหยงจ้ายัจจ์” หรือการสร้างพระทองอุทิศถวายผู้ตาย จากนั้นจะทำการรื้อปราสาทเมรุลงมายังสุสานไฟเผาทั้งหมด ตามคติความเชื่อที่จะไม่มีการใช้งานสิ่งของจากการประกอบพิธีศพซ้ำ แต่ปัจจุบันอาจมีการเก็บรักษาโลงศพ และปราสาทเมรุลงบางส่วนเอาไว้เพื่อใช้งานครั้งต่อไป อาจเพื่อการรำลึกนึกถึง หรือจัดแสดงเป็นนิทรรศการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

หากพิจารณาวิธีคิดผ่านพิธีกรรมอย่างรู้เท่าทัน จะเห็นได้ว่าแม้พิธีกรรมจะถูกอธิบายว่าเป็นการประกอบกุศลอุทิศส่งวิญญาณผู้ตายสู่สัมปรายภพ แต่จะว่าไปก็กิจการใดหากทำด้วยความพอเหมาะ ไม่ให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน ย่อมเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีต่อผู้ตาย แต่หากดันทุรังตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ มุ่งรักษาหน้าคนเป็นมากกว่าคิดถึงคนตาย ก็คงไม่สำเร็จประโยชน์เพื่อการทบทวนในหลักธรรม

พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาช้านานจึงจะสะท้อนความเป็นผู้มีวัฒนธรรม สังขารไม่ไหวติงที่เริ่มเน่าเฟะ เตือนคนเป็นว่าอย่าประมาทชีวิต ความตายนั้นอยู่ใกล้แค่ปลายจมูก วางดอกไม้จันทน์เสร็จสุดลมหายใจลึก ๆ แล้วเราจะได้กลิ่นความตาย

